

סגירת מעגלים

■ ותצפנהו

מדרשי חז"ל בנויים על שני יסודות, הגלוי והנסתר. היסוד הגלוי הוא הצד הסיפורי, המרתק את פשוטי העם. לא רחוק ממנו גנוז היסוד הנסתר, המכיל אוצר מידע, המרומם את המתבונן בו.

על הפסוק "כֹּל הַבֵּן הַיְלֹוֹד הַיְאֹרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ..." (שמות א, כב) אומרים חז"ל במדרש:

"למה גזרו להשליכו ליאור? שהיו רואים האסטרולוגים, שמושיען של ישראל ילקה על המים. היו סבורים שבמים יטבע. ולא הוא, אלא על ידי המים נגזר עליו גזירת מוות, שנאמר: '...יֵעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל...' (במדבר כ, יב)".

(מדרש רבה, שמות פרשה א' אות י"ח)

על פניו נראה, שהמדרש מבקש לחשוף את כוונותיהם של המצרים בגזרתם הזדונית ואת טעותם היסודית.

זהו הפן הגלוי. ההיבט הנסתר לא רחוק ממנו. בדבריהם העניקו לנו חז"ל אוצר יקר ערך.

היסוד הגנוז טמון בהקבלה שערכו חז"ל בין ראשית חייו של משה ובין סוף ימיו. קיים פה שְׁדָר של סגירת מעגל.

משה הגיע אלינו מן המים – מימי היאור, כפי שקראה לו בת פרעה:

"...כִּי מִן הַמַּיִם מִשִּׁיתָהוּ." (שמות ב, י)

משה גם נלקח מאתנו על המים – מי מריבה, כפי שאמר ה':

"עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מְרִיבֶת קֹדֶשׁ מִדְּבַר צֵן..."

(דברים לב, נא)

חז"ל מאירים את זוויית השלמות בדמותו של אדון הנביאים, שנפטר באותו יום בשנה שבו נולד. בכך השלים לא רק את ימיו ושנותיו, אלא מעגלים נוספים, הנסגרים בדיוק באותה נקודה. עבורנו, משה רבנו הוא שלמות מעגל החיים.

■ נַעַר בְּכָה

הנה סגירת מעגל נוספת.

כאשר פותחת בת פרעה את התיבה, היא מגלה ילד בוכה ומיד מזהה אותו כאחד מילדי העברים:

"וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נַעַר בֶּכֶה, וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדֵי הָעִבְרִים זֶה".
(שמות ב, ו)

נשים לב למעבר בין תיאור התינוק כ-יָלֵד, ובין תיאורו כ-נַעַר. הרב ישראל מאיר לאו, פירש כאן פירוש מופלא. בת פרעה רואה ילד לפנייה. אך כאשר היא מתבוננת בבכייתו, היא מזהה בכי של נער בוגר. בדרך כלל, התינוק צורח בבכייתו, ואילו הנער הבוגר בוכה בכי חרישי. בת פרעה רואה את דמעותיו של משה התינוק, ומבחינה כי הבכי הזה הוא שקט וללא קול. התינוקות הישראליים למדו לבכות בשקט, כדי שלא יזוהו על ידי השוטרים שערכו חיפושים מבית לבית. פירוש זה מקבל משנה תוקף מהתבוננות ב'צעקה' האופיינית לתפילתו של משה ברבות הימים. על פתחו של ים סוף עומד משה רבנו ומתפלל. על כך אנו למדים מתגובת ה':

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ".
(שמות יד, טו)

צעקה זאת חוזרת ונשנית בעשר המכות:

"...וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' עַל דְּבַר הַצְּפָרְדָּעִים אֲשֶׁר שָׁם לַפְּרֹעָה".
(שמות ח, ח)

גם כאשר התפלל על אחותו מרים, הרים משה את קולו בצעקה:

"וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר: אֶל-נָא רַפָּא נָא לָהּ".
(במדבר יב, יג)

הצעקה מסמלת הזדהות עם החולה הצועק מרוב כאבים. זו תפילה שבאה מעמקי הנפש.

אולם לפני מותו, משה רבנו אינו צועק, אלא מתחנן לפני ה' להתיר לו להיכנס לארץ ישראל:

וַאֲתַחֲנֶן אֵל ה' בַּעֲת הַהוּא לֵאמֹר... אָעֲבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן...".
(דברים ג, כג; כה)

כאן אין שומעים קול צעקה. כאן שומעים בכי חרישי המלווה את תחינתו של משה, שלא זכה להתגשמות משאת נפשו. הבכי הזה סוגר מעגל. הוא מזכיר את בכיו כנער, בתוך התיבה. הבכי השקט הזה בא ללמדנו מי הוא משה רבנו "עבד ה'" ונאמן ביתו. נאמנותו לה' הייתה ללא גבול, והוא מקבל בהכנעה ובכאב את גזר דינו הקשה מבלי להתלונן.

■ **וּתְפַתַּח וְתִרְאֶהוּ**

נשוב אל הפסוק שהזכרנו לעיל:

וּתְפַתַּח וְתִרְאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד, וְהִנֵּה נֶעַר בֶּכֶה".
(שמות ב, ו)

"וּתִרְאֶהוּ", פירושו "ותראה אותו". המילים "אֶת הַיֶּלֶד" מיותרות; מבחינה תחבירית, היה ראוי לומר "ותראה את הילד".

הקושי הזה מדריך את דברי חז"ל הרואים בפסוק הזה משהו נסתר:

"אמר רבי יוסי ברבי חנינא: שראתה שכינה עמו".
(מסכת סוטה יב:)

רבי יוסי ברבי חנינא מפרש את המילה "אֶת" בהוראה של "עם". על פי זה, המילה "וּתִרְאֶהוּ" תתחלק לשנים. וּתִרְאֶה - ו. כשהאות ו' מייצגת את שם ה'. כלומר ותראה את ה', עם הילד.

הדברים האלה לא ברורים. האם יש יכולת בילוד אישה לראות את השכינה? האם בת פרעה הייתה בדרגה רוחנית גבוהה יותר ממה רבנו בשיא כוחו הנבואי, כשה' אומר לו מפורשות "לֹא תִוָּכַל לִרְאֹת אֶת פָּנָי" (שמות לג, כ)?

כדי להבין את כוונתו של רבי יוסי, נתבונן בפירוש חז"ל לפסוק הבא:

"וַיִּוְצְאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה וּבְמִרְאָ גְדֹל...".
(דברים כו, ח)

"וּבְמִרְאָ גְדֹל" - זה גילוי שכינה".
(מדרש פסיקתא)

כלומר, אחת הדרכים בהן ניתן לחוש בגילוי השכינה הוא פחד פתאומי גדול. ה' מתגלה באמצעות פחד. כאן מתגלה ה' לבתיה בת פרעה באמצעות הפלא של היד הנסתרת, השומרת על התינוק הקטן בתוך התיבה ואינה נותנת לו למות ולטבוע. השכינה מתגלה דרך השגחה נסתרת ומופלאה.

כעת, נקביל את הפסוק "וַתִּפְתָּח וַתִּרְאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד", לפסוק בסוף התורה:

"וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מִזְאֵב אֶל הַר נָבוֹ, רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ. וַיִּרְאֶהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ... וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב...".

(דברים לד, א; ד)

לפני מות משה מסיר ה' את המסך המפריד בין משה ובין ארץ ישראל. משה נושא עיניו ורואה את הארץ הנכספת, המצויה תמיד תחת השגחתו הישירה של ה' וטיפולו.

זוהי סגירת מעגל נוספת. אותו גילוי שכינה של השגחה וטיפול, שהיה בפתחת התיבה ("וַיִּרְאֶהוּ"), מקביל לגילוי שכינה של השגחה צמודה על ארץ ישראל, בגילוי שעריה בפני משה בסוף חייו ("וַיִּרְאֶהוּ").

שמירה ממרחק

נשוב אל תיבת משה. אחותו מרים עומדת מרחוק, ומשם משגיחה על אחיה משה: "וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרֶחֶק לְדַעַה מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ". (שמות ב, ד)

מרים הנביאה שומרת על אחיה. היא דואגת להביא את אמה יוכבד שתיניק את הילד משה עבור בת פרעה.

כעבור מאה ועשרים שנה, בשלהי חייו, ניצב משה רבנו מול כל העדה:

"...שִׁמְעוּ נָא הַמְּרִים, הַמֵּן הַסֵּלַע הַזֶּה נוֹצֵיא לָכֶם מֵיִם?".

(במדבר כ, י)

המחסור במים נוצר כתוצאה מהפסקת נביעת הבאר שהייתה מתגלגלת עם בני ישראל בזכותה של מרים. כל זה אירע בחודש שבו מתה מרים:

"...וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקִדְשׁ וַתָּמֶת שָׁם מְרִים וַתִּקָּבֵר שָׁם. וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן".

(במדבר כ, א-ב)

מותה של מרים הותיר את משה ללא השגחה. משה נקלע לעין הסערה מול כל העדה, הוא עושה את שגיאת חייו ונגזר עליו שלא ייכנס לארץ ישראל.

מרים שימשה גשר בין משה ובין העם, בדיוק כאהרן הכהן. אלא שאהרן היה מול האנשים ומרים מול הנשים, כפי שהיה בשירת הים.

משה נושא את קולו בשירה: "אֲשִׁירָה לַה' כִּי גָאָה גָאָה..." (שמות טו, א).

מרים בעקבותיו, מדרבנת את הנשים: "...שִׁירוּ לַה' כִּי גָאָה גָאָה..." (שם, פסוק כא).

משה אומר "אֲשִׁירָה לַה'" ומרים אומרת "שִׁירוּ לַה'". כלומר, משה מנסה לרומם את העם אליו על פי דרגתו; ואילו מרים מאפשרת לנשים לשיר על פי יכולתם. ייתכן כי אמירתו הקשה של משה אל העם במי מריבה, "שִׁמְעוּ נָא הַמְּרִים" (דהיינו ממרים את פי ה')! לא הייתה נאמרת אילו הייתה מרים חיה ומשגיחה עליו.

מעגל חייו של משה החל במרים והסתיים במרים.

המעגל האחרון שנסגר, הוא יום פטירת משה – שבעה באדר, שהוא גם יום לידתו:

"בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם..."

(דברים לא, ב)

על פסוק זה אומרים חז"ל בגמרא:

"...הא למדת שבשבעה באדר מת משה. ומנין שבשבעה באדר נולד משה? שנאמר: "בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם", מה תלמוד לומר הַיּוֹם? הַיּוֹם מֵלֵאָו יָמֵי וּשְׁנוֹתָי. ללמדך שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של הצדיקים מיום ליום ומחודש לחודש שנאמר: "...אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא" (שמות כג, כו)". (קידושין לח).

מילוי והשלמה הוא סוג של שלמות שעליו נאמר:

"וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה..."

(דברים לד, י)

תורת משה

על לידתו של משה למדנו מפי הכתוב:

"...וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וַתַּצְפֵּנֶהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים..."

(שמות ב, ב)

בתחילת דרכו, נעלם מאתנו משה רבנו במקום מחבואו. גם בסוף דרכו, משה נעלם מעיני כל חי:

"...וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה..."

(דברים לד, ו)

זו סגירת מעגל נוספת, שהמכנה המשותף שלה הוא שמשה איננו. המִסָּר של התורה הוא, שלא נתמקד במשה האיש, אלא במשה איש האלוקים הנושא את

דבר ה' אלינו. ההתמקדות באדם עצמו עלולה להביא לידי עבודה זרה, כפי שאירע לבני ישראל במדבר:

"...קום עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ, כִּי זֶה מִשָּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם, לֹא יֵדְעֵנוּ מָה הָיָה לוֹ".
(שמות לב, א)

עלינו לאמץ את המתכון הנכון, כפי שמצווה עלינו אחרון הנביאים – הנביא מלאכי:

"זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחָרֵב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֻקִּים
וּמִשְׁפָּטִים".
(מלאכי ג, כב)

תורת משה, שהיא דרך ה' הכתובה בספר התורה, מועברת על ידי עמנו מדור לדור. עלינו לזכור את התורה, כי היא עורק החיים המשמר את עם ישראל לנצח.

